

סימן יח

הרב רזיאל כהן והרב ישראל אמויאל

מכון הרב מצליח, בני ברק

כשרות עוף הפטם בזמננו

בס"ד, ז"ך אלול תשפ"ג

ראינו באור תורה גליון אלול תשפ"ג (סימן קל"ח) במאמר לידידנו הרה"ג ר' יוסף חיים הכהן נר"ו, שכתב לדחות את טעמי היתר אכילת תרנגולי הפטם שנתבאר בס"ד בהוראה ברורה (סימן פ"ב ס"ג בסוף הספר), ויישר כחו שטרח לעיין באריכות דברינו. אולם למעשה אחר העיון ראינו שעדיין דברינו שרירין וקיימים, וכמו שנבאר בס"ד, ובודאי הנוהגים לאכול את עופות הפטם, והנם כל המון ישראל, יש להם על מה לסמוך לכתחילה, וקול המון כקול וגו'.

הנה יסוד דברינו שם להתיר הוא ע"פ ספק ספיקא, שמא כדעת ר' משה בר יוסף והרבה ראשונים שדי בג' סימני טהרה להתיר העוף אף בלא מסורת, ושמא עכ"פ כיון שהתרנגולים חסרי המסורת מתעברים ויולדים עם התרנגולים המסורתיים נחשבים מין אחד וכשרים לאכילה. ובפרט שיש עוד צירופים של זה וזה גורם ועוד. וע"ז העיר הרי"ח כהן נר"ו, שעיקר ההיתר מצד ספק ספיקא, הוא נגד הוראות מרן בשלחן ערוך, שהרי אנו באנו להתירו על סמך הסימנים ועל סמך שהוא מתעבר מטהור, אבל עדיין מסורת טהרה מאבותינו משנים קדמוניות אין בו, ומרן הורה בפירוש שאין עוף נאכל אלא במסורת, אלא כתב (בסי' פ"ב ס"ב) שיש שלשה סימנים וכו', ואע"פ שיש לו שלשה סימנים אלו, אין לאכלו אלא אם כן יש להם מסורת שמסור להם אבותיהם שהוא טהור. ע"ש. נמצא שלא הצריך מסורת אלא למי שיבוא לסמוך על שלשת הסימנים, וכשיטת ר"מ בר יוסף. אבל אם נבא להוכיח שמין זה טהור מחמת שהוא מתעבר מן הטהור, בזה מרן לא גילה דעתו. וכל שכן אם יהיו לו גם שלשת סימני הטהרה. וא"כ שפיר עבדינן מסברת העיבור ספק ספיקא, וככל דיני תורה דסוגיין דעלמא לעשות ס"ס אפילו אם שני הספיקות נגד מרן כל שלא אסר בפירוש בהצטרף שני הספקות, וכל שכן כאן שרק ספק אחד הוא נגד מרן. ומרן

עצמו (שם ס"ג) הביא להלכה מה שכתב הרז"ה שאם החרטום והרגלים רחבות יש להתיר העוף ללא מסורת, אע"פ שהרבה ראשונים מחמירים בזה¹, וכתב הפר"ח (סק"ט) שמה שהיקל בזה מרן היינו בצירוף סברת ר"מ בר יוסף. ע"ש. ונמצא דמרן גופיה עבד ס"ס מסברת ר"מ בר יוסף, ואנן נקטינן בשיפולי גלימיה בהא. ומ"ש הראשונים דכל שכף רגלו רחבה וכו' קבלה בידינו שאינו דורס, האי קבלה אינה מסורת שהוא טהור, דאטו סלקא דעתך שבדקו כל מיני עופות שבעולם וראו שכל אלו שרגליהם רחבה טהורים הם ואוכלים אותם. הא ודאי ליתא. אלא רצונם לומר שזו הוכחה שאינו דורס, כיון שרגלו אינה מתאימה לפעולת הדריסה. וזהו שכתבו קבלה בידינו "שאינו דורס", ולא שהוא טהור. ולכן הצריכו שיהיו בו ג"כ סימני טהרה. וא"כ ממאי דסמכינן על קבלה זו יש הוכחה ברורה נגד טענת הה"כ דאין לסמוך על שום הוכחה אלא רק על מסורת בלבד.

וקושייתו הנוספת על דברינו ממה שלא פתח מרן פתח להתיר ללא מסורת אם מתעבר מטהור, זו קושיא בלא בסיס במחכ"ת, ולדבריו נמחק כל ספיקי הספיקות שעושים הפוסקים האחרונים - בטענה שאילו היו נכונים היה מרן מיקל בהם בפירוש. אבל דרכו של מרן ידועה ומפורסמת שאינו מחדש דינים מדעתו אלא נדרש למה שכבר נדון בספרי הפוסקים. וכאן הדיון על העיבור לא הובא לפני מרן, ומנא לן דאילו היה מובא לפניו היה מחמיר בו, דילמא היה מיקל, וכשם שהיקל בחרטום ורגלים רחבות לסמוך על הרז"ה בצירוף סברת ר"מ בר יוסף וכאמור.

וטענתו האחרונה שהרי גם בלא ענין העיבור יש ס"ס להתיר, שמא כדעת רבנו חננאל שיש לסמוך על הסימן דקורקבן נקלף לחודיה כדי להתיר, ושמא עכ"פ כסברת ר"מ בר יוסף דבג' סימני טהרה שרי, ועכ"ז החמיר מרן. ועל כרחינו שדעת מרן שאין

¹ ומ"ש בב"י שנראה שכולם מסכימים לקבלת הרז"ה, כוונתו פשוטה להרשב"א הרא"ש הר"ן והמ"מ שהזכיר שם לעיל, אבל אח"כ הביא דברי ר"י בדין הסיגואינ"ה שיש שהחמירו בה אע"פ שכף רגלה רחב, וחזר והביא שגם הרא"ש בתשובה החמיר בה. ועיין בדרכי משה שם (אות א') ובב"ח (אות ה'). וכן מנהג האשכנזים להחמיר כמ"ש הרמ"א שם בהגה. וגם מרן בש"ע לא הביא סברת הרז"ה אלא בשם "יש אומרים", אלא שהאחרונים תפסו בפשיטות שלמעשה דעתו להקל בזה, אחר שלא הביא בש"ע דעת המחמירים. ואף הזב"צ (אות כ"ד) שכתב בדין זה דאנן יתמי דיתמי יש לנו להחמיר כהרמ"א, מודה שדעת מרן עצמו להקל, ושיש לסמוך עליו בשעת הדחק, וכדעת הפר"ח והכנה"ג. ע"ש. ומרן הגרע"י בהליכות עולם ח"ו (עמ' רל"ו) השיג עליו דלדידן ודאי העיקר כמרן, בפרט שמעיקר הדין הוה סגי לן בג' סימני טהרה, ולחומרא הוא שהצריך מרן מסורת. ושכ"כ גאוני תוניסיה מהר"י זיתון ומוהרמ"ך ועוד. ע"ש. וע"ע מה שכתבנו בזה בהוראה ברורה שם (סעיף ג') בביאור הלכה.

לסמוך על ס"ס בענין זה. עכ"ד. גם זו אינה קושיא, דאין איתנו יודע עד מה ולמה לא צירף מרן סברת ר"ח, ושמא מפני שכתבו הגהות מימוניות שר"י בדק וראה שסברא זו נסתרת מן המציאות (וכמובא בבית יוסף), או מפני שסוף סוף הכל ספק משם אחד על איזה סימן או סימנים נסמוך. ועכ"פ במה שהחמיר מרן ודאי אין לנו רשות להקל. אבל הספק מצד שמתעברים זמ"ז, לא גילה לנו מרן שאין לסמוך עליו, ובפרט שצד ההיתר בספק זה הוא שהעיבור מוכיח שהעוף החדש הוא טהור כמו המין המסורתי, ושרי אף לרש"י וסיעתו המצריכים מסורת.

אלא שידידנו הרב הכותב נר"ו שם הוסיף טענה חדשה על עיקר הס"ס שעשינו, דלא יועיל זה אלא בהנחה שהעופות החדשים הם רק מחוסרי מסורת, אבל באמת אין הדבר כן שהרי תרנגולי המלאי והאסיל, וכן הקורניש [שהוא מתולדות המלאי והאסיל], כל ביציהם כד וכד כמ"ש הרב פרידמן בקובץ גינת ורדים (טבת תשע"ח עמ' רי"ח), ועל פי דין הש"ע הם עופות טמאים, וא"כ אדרבא ממה שהטמאים הללו מתעברים עם התרנגולים המסורתיים נלמד שאין לסמוך על הסברא שהעיבור מוכיח שהם מין אחד, אלא גם טהור מתעבר מטמא². עכ"ד. והנה אף שבהוראה ברורה לא נדרשנו בפירוש לדברי הרב פרידמן, מ"מ לא נעלמו דבריו מעינינו, וכבר הזכרנום בהבלעה במחקרי ארץ ח"ד (עמוד רצז) כיעו"ש, אלא שבזמנו לא ראינו צורך להתייחס אליהם מאחר והיו לנו בהם פקפוקים (וכמו שרמזנו בזהירות במחקרי ארץ שם וכתבנו על דבריו: "וצ"ע"), והיות וכדרכם של פולמוסים לא היה ניתן להציל דבר ברור מן העדויות וההכחות בין המחנות הניצים, לכן הנחנו אז את הדבר בלי התייחסות מפורשת. אמנם עתה הכריחנו מאמרו של הרי"ח כהן נר"ו לחזור על

² עוד הוסיף הרב הכותב שם במוסגר וכתב: או נוכל לומר דלעולם אין טהור מתעבר מטמא, ומה שה"רוק" והקורניש מתעברים זה מזה, הוא לפי שגם הרוק עוף טמא, וממילא גם הפטם אשר נולד משני עופות טמאים, הוא טמא גמור. ע"כ. ובמחכ"ת תמהני עליו, דהא לא אמרה אדם מעולם שזן התרנגול המכונה "רוק" הוא טמא גמור, ולכל הדברות ולכל האמירות מקורו של התרנגול "פלימות" רוק" הוא גם מהתרנגול המסורתי הטהור, אלא שעירבו בו מזוני קוצ'ין ובראמא [שהוא עצמו מצאצאי המלאי] ושאר זנים שונים שהם בחשש חוסר מסורת (כמובא בקובץ גינת ורדים הנ"ל עמ' רכ"ט ואילך), אבל אינו מין טמא מקורי. וגם הקורניש עצמו מבואר בגינת ורדים שם (עמוד רל"ג) שהמין הלבן שלו מעורב עם התרנגולים המסורתיים. ע"ש. באופן שאי אפשר להכחיש שהתרנגולים המסורתיים והחדשים מתעברים אלו מאלו.

המקרא, ולפרש בס"ד את הפקפוקים שהיו לנו על עדות הרב פרידמן אודות הביצים, בתוספת נופך.³

והנה הרב פרידמן שם בתארו את פרטי תרגול המלאי ע"פ חכמי הטבע, כתב וז"ל: צבע העור וקשקשי הרגלים והחרטום הם צהובים, צבע הביצים הוא 'ברוין' [-חום] או 'ברוין חזק' והם גדולים (וקליפתם עבה וחזק), והם 'כד כד' משני צידיהם. ע"כ. ושם בהערה י"ז הוסיף: למעשה מעולם לא ראיתי בעיני ביצי ה'מאלעי' עצמו, אבל ביצי ה'קורניש' (Dark Cornish) ראיתי הרבה ממה שגידלתי בעצמי [והיו גדולים וצבעם 'ברוין' וקליפתם עבה], והיו כולן כד וכד (ובחלק חשוב היו גם נראים לעין שוה ממש משני צדיהן בלי שום הבדל). עכ"ל. ולכאורה הלכה מפורשת בש"ע יו"ד (רס"י פ"ו): סימני ביצים להכיר שהם מעוף טהור, אם שני ראשיה כדין או חדין וכו' בידוע שהוא ביצת עוף טמא. ע"כ. ולפי זה באמת נפל הדרוש מעיקרו.

אבל כמה תשובות בדבר, חדא דאעיקרא האי מלתא לאו פסיקתא היא, וכבר הבאנו בהוראה ברורה (בסוף הספר דף ר"י ע"א) שהר"ן הוכיח מהגמרא שיש גם מינים טהורים שביצייהם כד וכד, ודקאמרינן שני ראשיה כדים טמאה, לאו דוקא. ושכן משמע מהיראים. וע"ש (אמנם בס"י פ"ג ס"ח בבה"ל הבאנו שיש חולקים). וע"ע בשו"ת מחקרי ארץ ח"ד (סי' ל"ה אות ה') בדין האיל האדמוני, לענין מה שאמרו חז"ל: "יש לה שינים בידוע שהיא טמאה", שמצינו שאין הדבר בהחלט ויש יוצאים מן הכלל, והבאנו מקורות רבים לזה. וכל שכן בתרגולים הללו שמוצאם מארצות המזרח, ולא היו מצויים וידועים כלל במקומות יישוב ישראל עד הדורות האחרונים, ובהנהו יש מקום לומר דלכ"ע אינם בכלל "כד וכד טמא", וכמו שכתב כיו"ב הרשב"ץ במגן אבות (ח"ג פ"ד) לענין מה שאמרו חז"ל "כל שיש לו קרנים יש לו טלפים", דאע"ג דאשכחן חמור הודי שיש לו קרנים ואין לו טלפים, אפשר שלא חששו לו חז"ל, לפי שאינו ביישוב [ר"ל יישוב בני ישראל], וכמו שאמרו כן על פרס ועזניה. ע"ש.

ועוד דלכי תידוק בדברי הרב פרידמן עצמו, בין תבין שמה שכתב שהיו כל הביצים של הקורניש "כד וכד", אין הכוונה שהיו שני ראשיהם שוים לגמרי, שהרי סיים:

³ ואנו צריכים למודעי, כי בעקבות מאמרו של הרי"ח כהן נר"ו השתדלנו לשוב ולברר אצל יודעי דבר את המציאות המדויקת בזה, ושלחנו גם אל הרב פרידמן עצמו, ועדיין לא נענינו. וזו הסיבה העיקרית שנתאחרנו מלהשיב עד עתה. אמנם כיון שלעת עתה למרות המאמצים לא נצטבר אצלנו חומר חדש, כתבנו הנלע"ד כפי הנתונים כעת, ואם יתחדש משהו בבירור המציאות, נשוב נראה בס"ד.

"ובחלק חשוב (-מיעוט, אך לא זניח) היו גם נראים לעין שוה ממש", כלומר הא ברוב הביצים היה ניתן להבחין בראיית עין פשוטה שראש אחד מחודר מחבירו, אלא שלעומת ביצי התרנגולים המצויות לא היה החידוד ניכר כ"כ, והיו נחשבות בעיניו ככד וכד⁴. והרי כתבנו בהוראה ברורה שם (דף ר"ט ע"ג ואילך) דבכל כהאי גוונא שרוב הביצים חד וכד, אין להשגיח במיעוט שהן כד וכד לאסור מין טהור שיש חשש שנתערב בו מין מחוסר מסורת. ובאמת גם לגבי החלק החשוב שהיו נראות לעיניו שוות ממש, הרי ידועים דברי הלך"ט (סי' ל"ד) דאם נמצאה ביצה בלול של תרנגולים שלמראית עין שני ראשיה כדין, אם נמדדה ונמצא הפרש בין שני ראשיה אפי' כחוט השערה, שפיר דמי, שכל מדות חכמים כן הוא. והובא באחרונים. ויתכן שאם היה הרב פרידמן מודד שני ראשי ביצי הקורניש בדקדוק, היה מוצא הבדל ביניהם כחוט השערה (ואם כי ידידינו הרב הכותב, ככל הנראה יש לו פקפוקים גם

⁴ ובזה תבין גם מה שהביא הרב פרידמן בגינת ורדים הנ"ל (בעמ' רכ"א) מפי חכמי הטבע שגם תרנגול הקוצ'ין (שגם הוא מתרנגולי המזרח, אך שונה בצורתו מהמלאי) ביציו כד וכד משני צידיהם. ע"ש. ולכאורה א"כ תגדל התימה על מה שנתעצמו כל גדולי הדור באירופה לפני ק"ס שנים במחלוקת המפורסמת על תרנגולי הקוצ'ין אם מותרים או אסורים, וכפי מיעוט זכרוננו בדברי האוסרים והמתירים בחיבוריהם וקונטרסיהם לא נזכר רק שהוא תרנגול גדול וקולו משונה מהתרנגולים המצויים וכו', ואף אחד לא זכר אף ברמז שביציו הם כד וכד, ובזה היה סותם עליו את הגולל לאסור. ואדרבא בתשובת הגר"א תאומים הנדפסת בראש קונטרס דרך נשר כתב שהעופות החדשים ביציהם ראשן אחד חד ואחד כד. ע"ש. ואמנם אפשר שהרבה מתרנגולי הקוצ'ין שהגיעו לאירופה כבר נתערבו עם התרנגולים המצויים, וכבר ניטשטש ההבדל שבביציהם (ושו"ר שכן שיער הרב פרידמן שם עמ' רכ"ב בהערה כ' שכן היה ברוב המקומות), אך הרי כידוע עשרות או מאות רבנים עסקו בענין בזמנו ופשפשו ודרשו וחקרו אחרי הקוצ'ין ומהותו וטבעו, ועשו את כל הגולה כמדורת אש, וכי לכל אלו לא נודמנה אף עדות אחת על ביצי תרנגול קוצ'ין שעדיין לא נתערב כל כך ? ! ולפי האמור בפנים ניחא, דכד וכד שכותבים חכמי הטבע אינו אלא ביחס לתרנגולים המצויים, אך לא בהכרח נחשב ככד וכד מבחינה הלכתית, ולכן אוסר הקוצ'ין בזמנו נתלו בכל מיני עילות וסיבות אחרות. ואם נפשך לומר שבאמת היו ביציו כד וכד לגמרי, א"כ נמצינו למדים שכבר ק"ס שנים אכלו אבות אבותינו מתרנגולים שביציהם כד וכד ומצאצאיהם, וכנודע שמאז נתערבו באירופה כל התרנגולים בצאצאי הקוצ'ין וצאצאי צאצאיו, עד שכבר לא היה ניתן להבחין ולהפריד ביניהם, ובזה נחה ושקטה המחלוקת ההיא. וכ"כ בקובץ גינת ורדים הנ"ל (עמ' רכ"ה). ע"ש. [ויש מבני הדור ההוא שכתבו בזמנו שנעשו תרנגולי קוצ'ין כממזר שאינו מוליד עד שפסו מן הארץ, ובאמת לא היא, אלא שנתערבו בתרנגולים המסורתיים המקומיים עד כי לא נודע כי באו אל קרבנה וכאמור]. באופן שלפ"ז אין כל חדש תחת השמש בתרנגולי הפטם דידן.

על דברי הלק"ט, וכמו שרמז בסוף מאמרו וציין לקונטרסו שלא זכינו לאורו, מ"מ אין לו לדיין אלא מה שעניו רואו⁵).

ולפי האמור נרויח שעדותו של הרב פרידמן שליט"א שישנו מין תרנגול שכל ביציו כד וכד אע"פ שיש בו שלשה סימני טהרה, לא תסתור את פירוש רבנו משה בן יוסף שהסכימו לו רוב הראשונים, וכן את פירוש ר"ת, דלדידהו כל שיש לו שלשה סימני טהרה בגופו הוא בודאי עוף טהור. וראה בחידושי הרמב"ן בסוגיית הנשר (דף ס"ב ע"א ואילך) כמה טרח ויגע, הן בעיון הסוגיא והן בבירור המציאות ע"י בדיקת עופות שונים, עד שאישר וקיים פירוש רבנו משה בר יוסף. וגם מרן ז"ל בש"ע סמך על שיטה זו בצירוף ספק נוסף וכנזכר לעיל. ואם נאמר שבאמת אין ביצי הקורניש כד וכד לגמרי, או שנאמר שביצי כד וכד אינם סימן טומאה מובהק וכדעת הר"ן הנ"ל, ניחא שפיר.

⁵ אחר ימים מספר זכינו וקבלנו (ע"י ת"ח יקרים) את הקונטרס המדובר, וראינו שם (עמ' ע"ה) שהביא כנגד הלק"ט שהרב כנפי יונה (סי' פו ד"ה כתב) נסתפק בזה. ושבשו"ת טוב טעם ודעת קמא (סי' קכ"ד) כתב דלאו במדידה תליא מלתא אלא למראית עין. ע"כ. ובאמת אדרבא כל עצמו של הכנפי" שם להקל בא, בנדון שהטילה תרנגולת ביצה ששני ראשיה כדין, וכתב דאולי אם היינו בודקים בדקדוק היו מוצאים הפרש כל דהוא בין הראשים ושמא לא כיוונו חז"ל לאסור כי אם ב' צדדים שוים בדקדוק, אלא דבלא"ה אפילו יהיו שוים בדקדוק יש לה היתר מצד אחר שאפשר שמין טהור יוליד בדמות טמא וכו'. כיעו"ש. הרי שלא הוצרך בנדונו להגיע לבדיקה מדוקדקת, ובודאי אילו היה רואה דברי הלק"ט היה שמח לקראתו. ואמנם הרב טוטו"ד אכן חלק בפירוש על הלק"ט והצריך שבין שני הצדדים יהיה הפרש למראית עין, אבל כבר הזכרנוהו בהוראה ברורה (סי' פ"ו שעה"צ אות ו') וכתבנו בעניותינו שאין דבריו מוכרחים. ע"ש מילתא בטעמא (ומה שכתב הרב העורך רי"ח כהן נר"ו שם שלדעתו מהש"ע מוכח בפשיטות כדברי הטוטו"ד. ע"ש. לענ"ד אינה ראייה כלל, ודברי הלק"ט הובאו בבית לחם יהודה ובפחד יצחק ובמחזיק ברכה ובעיקרי הד"ט ובפרי מגדים ועוד, ונשאו ונתנו בכוונתו, והצד השווה שבהם שכולם קבלו את עיקרי דבריו. ואטו כולם נעלם מהם דברי הש"ע באותו פרק ובאותו מקום. ואכמ"ל). ועכ"פ לפי העדות שהביא הה"כ עצמו בקונטרס שם, גם ביצי הפטם אחר בדיקה מדוקדקת כבר היה ניכר הפרש מועט בין ב' הצדדים גם למראית עין (ע"ש בהערה קנ"ה). אלא שהה"כ שם מפקפק בזה. ואלו וויכוחים שאין להם סוף. ובעל הקונטרס עצמו הודה בהמשך דבריו שגם ביצי יונים אין בין שני ראשיהם אלא הבדל מועט, ולדעתו (שם עמ' ע"ח) ההבדל ניכר לעין אחר התבוננות, ולדעת אחרים (עמ' ע"ט) אינו ניכר לעין. ומה שיש להציל מן הדברים שאין גריעותא גדולה במה שביצי התרנגולים למראית עין ראשונית הם כד וכד. עוד ראינו בקונטרס שם שנגע בנקודות נוספות שכתבנו בס"ד בהוראה ברורה, וכן בכמה נקודות שחזרנו והזכרנו במאמרנו הנוכחי, ולענ"ד הרבה יש להשיב על יסודות דבריו. וגם על ההסטרות שהציג כאילו תרנגולים שלנו דורסים, כבר נתווכחנו עמו מזמן בכמה מכתבים, ולצערינו לא קיבל. ומ"מ כאן לא הוצרכנו להשיב אלא על מה שנתפרסם בירחון אור תורה, ולא עלינו המלאכה לגמור.

גם מה שכתב עוד ידידנו הרי"ח כהן נר"ו שגם הספק השני שמא כדעת הר"מ בר יוסף אין לסמוך עליו, שהרי לא ידוע לנו מי הם כל התרנגולים המוכלאים בעוף הפטם כמ"ש מלומד אחד, וא"כ מה יועיל שיש למלאי ולאסיל ג' סימני טהרה, הרי אפשר שעירבו שם גם תרנגולא ברא או תרנגולתא דאגמא, שהם עופות טמאים לכולי עלמא. ע"ש. הנה כבר עמדנו בזה בס"ד בהוראה ברורה שם (דף ר"ט ע"ב וע"ג) עש"ב, ועיקר הדברים, שאע"פ שבאמת אי אפשר לעמוד על כל הזנים ותתי-הזנים שעירבו בתרנגולי הפטם, מ"מ לכל הדעות ברור לכל המתעסקים בנושא שמבחינת המציאות אין אפשרות להכליא בתרנגולים אלא אך ורק זנים ממין תרנגולים, אשר אמנם חלקם חסרי מסורת, אך לכולם ג' סימני טהרה, והגרועים שבהם הם המלאי והאסיל הנ"ל. וכ"כ בקובץ גינת ורדים הנ"ל (עמ' רל"ו). ואילו תרנגולא ברא, לפי כל פירושי הראשונים (עיין בספר שיחת חולין דף ס"ג ע"א) אינו ממין התרנגולים כלל, אלא הוא מין אחר, וממילא אין לחוש שהכליאו אותו עם התרנגולים שלנו. וכן תרנגולתא דאגמא, לפי השערת כמה מלומדים בדורנו אינה נמנית כלל על משפחת התרנגולים כלל, אלא היא מין עוף הנקרא כיום "סופית". ויש סמך לדבריהם מדברי הר"ש בן ג'אמע בספר המופת (כמובא בשו"ת מחקרי ארץ ח"ד סי' ט"ל אות ו'). ע"ש). ועכ"פ אפילו לא נדע בבירור מה הם תרנגולא ברא ותרנגולתא דאגמא המוזכרים בגמרא לאיסור (כשם שבאמת עד היום איננו יודעים בדיוק מהם הנשר והפרס והעזניה ושאר הטמאים), אין בזה לפרוך את ההיתר שכתבנו בהוראה ברורה ע"פ ספק ספיקא, דאנן הכי קאמרינן התם, שמא כדעת הר"מ בר יוסף שכל שיש לו ג' סימני טהרה הוא טהור בודאי (ואכן כל המוכלאים בתרנגולי הפטם הם בעלי ג' סימנים וכאמור), ושמא עכ"פ מה שמתעברים ומולידים עם התרנגולים המסורתיים זה הוכחה לכשרותם, וא"כ ודאי אין המוכלאים מתרנגולא ברא או תרנגולתא דאגמא.